

Жванія Л. В.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

КРИТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПИТАНЬ У ПУБЛІЦИСТИЦІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті здійснено аналіз різних аспектів відображення релігійної проблематики в публіцистичних текстах Лесі Українки. Зазначено, що письменниця піддає критиці низку засадничих принципів християнства. Неприйнятними для її світовідчуття є ті євангельські заповіді, що постулюють покору й смирення, непротилежності, всепрощення. Не сприймає Леся Українка й пасивності та покладання на Божу волю, – рис, які, на її думку, були характерними для християнських громад. Її вибір – активна громадська позиція, що передбачає боротьбу та відстоювання загальнолюдських прав.

Доведено, що в розумінні письменниці релігія і фанатизм – поняття не лише взаємопов'язані, а й такі, які фактично не існують одне без одного. Леся Українка піддає негації нетерпимість, догматизм, прагнення до необмеженої влади, – ті визначальні риси, що, на її думку, характеризують християнську церкву і в часи її становлення, і в періоди її ідеологічного панування.

Зазначено, що у своєму світобаченні Леся Українка орієнтована на ідеали гуманізму. Звідси її неприйняття рабської покорності як найбільшого зла і прагнення до ідеалу, найвищої людської цінності – свободи. Письменниця сприймає засадничі постулати християнства раціонально, віддаючи належне морально-етичній складовій частині релігійного вчення, відкидаючи його догматизм, засуджуючи деспотичні методи, за допомогою яких християнство стало однією з панівних релігій світу. Для Лесі Українки неприйнятним постає шлях досягнення істини завдяки сліпій нерелексивній вірі, для неї вартим уваги є лише науковий підхід.

Здійснено припущення, що філософсько-світоглядна позиція Лесі Українки близька до кантівської, сформульованої у його категоричному імперативі. Аналіз її публіцистичного доробку дає змогу дійти висновку, що у світосприйнятті Лесі Українки домінує раціональне начало, а релігійна традиція піддається критичному аналізу.

Ключові слова: Леся Українка, релігія, християнство, світогляд, публіцистика.

Постановка проблеми. Світоглядні настанови Лесі Українки значною мірою формувались під впливом провідних ідей кінця XIX – початку XX століття: матеріалізму, позитивізму, філософії життя Ф. Ніцше, психоаналізу З. Фрейда. Цей період в Європі означається всеохоплюючим процесом секуляризації, що призводить до витіснення релігії наукою, раціональним мисленням, світською етикою. Така кардинальна зміна світоглядної парадигми здійснила значний вплив на творчість митців цієї епохи та на їхнє світовідчуття. Зокрема, Лесі Українці, як і багатьом її сучасникам, стають близькими окремі позиції філософії Ф. Ніцше, зокрема його постулювання пріоритету сильної особистості, волі і протесту, на протигагу релігійним ідеалам покорності та смирення, бачення сенсу життя не в потойбічних цінностях, пропагованих церквою, а в земних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значну кількість досліджень, питання ролі релігії в світогляді й творчості Лесі

Українки досі лишається дискусійним. Зокрема, Л. Мороз, вивчаючи проблему «Лесі Українка і християнство», зазначає, що «поняття антихристиянські далеко не охоплює всієї глибини змісту драматургії» митця. На думку дослідниці, Леся Українка «не залишилась байдужою» до «незнищених у народному світогляді поганських уявлень» [13, с. 9]. В. Агєєва пов'язує «модерністську критику» християнства у творчості Лесі з ніцшеанською традицією [1, с. 218]. І. Бетко вважає, що ставлення Лесі Українки до християнства «досить складне, не позбавлене суперечностей; її критика ряду релігійних доктрин великою мірою йшла від вимог того часу і оточення» [3, с. 31]. На думку Т. Гундорової, «критика ортодоксального християнства приводить Лесю Українку до питання про антично-християнський гностичний синтез, в якому «Христос погодиться із Діонісом»» [4, с. 25]. Разом із тим дослідниця вважає, що «антихристиянська критика» поетеси «вбирає в себе ідеї близькі не лише

екзистенціалізму, а й фемінізму» [4, с. 23] Розглядаючи творчість Лесі Українки в контексті європейського модерну, Я. Поліщук зазначає, що «українська авторка піддає християнство ревізії з індивідуалістичного пункту бачення» [14, с. 6]. І. Качуровський веде мову про «ідеологічний трикутник довкола поетеси: Драгоманов – позитивізм; Мержинський – християнство; Кобилянська – ніцшеанство» [8, с. 96]. Літературознавець вважає, що у творах, «написаних пізніше», в період після знайомства з цими особистостями, «так чи інакше (себто в позитивному чи негативному пляні) відбилися всі три ідеології» [8, с. 96]. М. Ігнатенко веде мову про Лесин «специфічний атеїзм» [7, с. 50], а Н. Колошук вважає, що мірки «атеїстки» чи «християнки» «виявляються надто кучими, щоб означити її богоборчі шукання та духовні сумніви» [9, с. 217]. С. Кочерга означає світоглядну позицію Лесі Українки як «індивідуальне інтелектуальне просвітлення» [10]. В. Антофійчук вважає, що погляди Лесі Українки на християнство «були суперечливими і не склалися в цілісну і завершену світоглядну концепцію» [2, с. 310]. О. Забужко веде мову про гностицизм письменниці, яка, у візії дослідниці, постає «ересіархом-гностиком», «лицаресою Святого Духа» [5]. Аналізуючи епістолярій та літературно-критичну статтю «Утопія в белетристиці», Г. Левченко доходить висновку, що «Леся Українка долучилася до першої «хвилі» критики християнства (за М. Онфре) – християнського атеїзму... Її альтернативна «релігія» є нічим іншим, як приватним варіантом християнського атеїзму, у якому замість Бога височіють променисті ідеали, моделюється образ «духовної спільноти» їхніх прихильників, а наука і філософія заступають мораль» [11, с. 24]. Зрештою, в дискусії щодо світоглядних пріоритетів Лесі Українки перехресчуються діаметрально протилежні погляди, починаючи від М. Зерова, який зауважує «антихристиянський ... дух і тон» [6, с. 391] «життєвої філософії» митця, до позиції М. Моклиці, яка вважає, що в Лесі Українки «критика християнства (спонукана і Ніцше, і часом, і власною непереборною потребою справедливості) завершилася прийняттям християнства» [12, с. 63]. Підсумувати зазначені вище міркування дослідників варто, на нашу думку, слухною увагою Л. Скупейка про те, що «...українська авторка ставилася до християнства не як теолог чи філософ-доктринер, а як історик-аналітик і культуролог. З цього погляду християнство поставало культурно-історичним явищем, що прийшло на зміну античності, уви-

бравши в себе набутки давніх культур і релігій» [15, с. 61–62].

Постановка завдання. Слід зазначити, що особливості реалізації релігійного дискурсу в публіцистичному доробку письменниці досі не вивчалися, що і визначає актуальність нашого дослідження. Відповідно, мета цієї розвідки – проаналізувати відображення тем релігії й віри в публіцистичних текстах Лесі Українки та виявити фундаментальні основи філософсько-світоглядної парадигми письменниці.

Виклад основного матеріалу. Публіцистичний спадок Лесі Українки не надто значний за обсягом: у повному академічному зібранні її творів (2021 р.) під рубрикою «публіцистика» вміщено 14 текстів зазначеного жанру. До того ж лише у трьох із них авторка торкається тем, пов'язаних із релігією. До таких належать незавершена стаття про Джона Мільтона, рецензія на протестантський журнал ««Беседа», часопись баптистів (штундистів)» та два варіанти полемічної статті (чистовий та чорновий) «Замітки з приводу статі «Політика і етика»».

Зацікавлення Лесею Українкою темою протестантизму загалом та особою видатного діяча цього руху – Джона Мільтона зокрема, розпочалось у «Софійський» період, коли вона перебувала в гостях у дядька, М. Драгоманова, та під його безпосереднім впливом. Висвітлюючи проблему «неволі віри» в незавершеній статті «Джон Мільтон», письменниця в популярній формі (стаття була задумана як брошура «для народу») веде мову про основні засади протестантизму: повернення до джерел християнства, до особистого вивчення Біблії: «...Але ж єсть такі люде, що не можуть вірити наосліп, от вони й читають Святе Письмо сами, не впевняючись на попа ...» [16, с. 371]; про відмову від посередництва церкви у спілкуванні з Богом: «Тяжко бити поклони перед іконами тому, хто вважає їх просто за мальовані дошки, тяжко сповідати гріхи попові, уважаючи його за гіршого грішника, ніж сам, тяжко молитися тому, у що не віриш. Не можна вірити, коли не віриться, хоч би й хотів. Тяжко ховати свою віру чі своє безвір'я» [16, с. 371].

Як бачимо, авторка також акцентує на виразній тенденції до секуляризації суспільної думки, що стала присутньою ознакою епохи на межі століть: «...тепер інші думають, що вмовленням, «собеседованием», ляканням пеклом та обіцянками раю можна когось заставити повірити в те, що для нього перестало бути святим...» [16, с. 372].

Якщо у зазначеній праці Леся Українка не виходить за межі об'єктивного стилю викладу,

то в рецензії на протестантський євангельський журнал «Беседа», який нелегально поширювався в Росії, суб'єктивна авторська позиція постає виразнішою. Письменниця критикує ідеологію протестантів, що базується на принципах непротивлення злу, пієтизмі, фанатичному прагненні Царства Небесного й відкиданні активної життєвої позиції: «...поруч з проповіддю братерства і ідеалом «служителя слова», що бореться за волю і правду проти всякої подлости,... йде проповідь крайнього непротивлення злу, крайнього самозречення і самоуниження («Быть тряпкой, о которую всякий вытирает ноги») і порада не дбати про хліб насущний, а бажати тільки царства Божого. Скрізь пробивається пієтизм, а часом і містичизм туманний...» [16, с. 382].

У текстах часопису публіцистка помічає також «наклін до регламентації церковної» [16, с. 385], тенденції до встановлення нової обрядовості та ієрархії: «Та все-таки, судячи по «Беседи», наші баптисти стоять на досить небезпечній дорозі, котра може привести їх до нової обрядности (хоч і не такої задушуючої, як православна), до нового ієрархизму (хоч пресвітеріанського)...» [16, с. 391].

Разом із тим, прагнучи до об'єктивної оцінки рецензованого видання, письменниця не лише піддає критиці позиції авторів, а й надає практичні поради з приводу того, як протестантський рух може посприяти суспільному поступу українців. На її думку, прикладом для земляків має стати позиція англійських та американських протестантів, що акцентують не на обрядах і молитвах, а на практичній благочинності, на відстоюванні своїх прав шляхом активної громадської позиції, що змогли законними методами здобути собі свободу віросповідання. Вбачаючи в протестантизмі альтернативу державному російському православ'ю, Леся Українка зауважує, що в «Беседі» нема ще «сектярської виключності нерозлучної з терпкою мовою, і нетерпимості до супротивних думок...» [16, с. 391], та висловлює надію «на добру прийдешність як для неї, так і для всього того руху, з якого вона повстала» [16, с. 391].

«Замітки з приводу статті «Політика і етика» Леся Українка написала у відповідь на статтю М. Ганкевича «Етика і політика», надруковану в «Молодій Україні» в 1902 році. У ній він полемізує з автором брошури «Партійна політика і мораль», професором Берлінського університету Ф. Паульзенем.

З приводу своєї статті Леся Українка писала О. Кобилянській: «...хтось таки мав неспокійну

натуру. От недавно зладив полемічну статтю до «Молодої України», схотілося зачепитися з М. Ганкевичем за терор та за політичну етику. Ще тільки не мала часу переписати, але от перепису і таки пошлю. То вже не для зарібку і не для самооборони, а так – «за правду», не стерпіла душа моя, що проводарь української соціал-демократії таке плете, та ще й в органі для молодіжи! Знаю, що то його дуже зачепить, але нехай, я не особу, а помилки його чіпаю» [17, с. 225].

У «Замітках...», полемізуючи з М. Ганкевичем, Леся Українка критикує нетерпимість, догматизм, прагнення до необмеженої влади, – ті визначальні риси, що, на її думку, характеризують християнську церкву і в часи її становлення, і в періоди її ідеологічного панування. Для письменниці неприйнятними є ті євангельські заповіді, що постулюють покору й терпимість, для неї духовно ближчою постає позиція, що передбачає боротьбу та відстоювання загальнолюдських прав: «Д. Ганкевич каже, що християне з конечности тільки корились цезарській державі. Либонь з конечности були пущені в світ і ті християнські принципи, що кожна влада єсть від Бога і що цезареві належить цезареве віддати? ... Чому не корився такій конечности Спартак і всі славні бунтівники нехристиянського Рима? Християне, правда, боролись виключно духом, але й убивали дух так, як ні один цезарь не вмів убивати. Вони вірне зберегли формулу, взяту від теократів жидівських: «Нема правди й розуму, як тільки в мені», — і, прикрасивши її мученицькими пальмами, передали її в спадок, по праву, всім ідейним тиранам дальших віків» [16, с. 438–439]. До речі, цей вислів, який означений як формула єврейської теократії, письменниця цитує у статті тричі, підкреслюючи таким чином, що для неї релігія і фанатизм – поняття не лише взаємопов'язані, а й такі, які фактично не існують одне без іншого. «Убивання духу», тобто смирення, покора, непротивлення владі, любов до ворогів, всепрощення – ті риси християнського світогляду, що викликали різку негацію письменниці.

Не сприймає Леся Українка й пасивності та покладання на Божу волю, – рис, які, на її думку, були характерними для християнських громад: «...всі вони вижидали з гори, від Бога чи від цезаря, а нічого не важились здобувати сами...» [16, с. 438]. Письменниця піддає критиці основні християнські заповіді, проголошені в Нагірній проповіді: «Християнські проклони і громи на багатих і сильних були «теоретичні, а практична «політика» була така: ударять в одну щоку, підстав

і другу, здеруть плаща, віддай і сорочку. «Мінімальна програма» казала так: «Робітник вартий їжи, але ні просити, ні дбати про неї не повинен, можна просити хліба, — і то від Бога, а не від людей, — тільки на сьогодні, а далі дійся воля Бога» [16, с. 439]. У цих рядках авторка полемізує з Євангелієм, зі словами Христа про необхідність жити, в першу чергу, духовним життям, прагнути Царства Небесного, покладаючись на Бога, жити одним днем: «Ніхто двом панам служити не може, бо або одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й мамоні. Через те вам кажу: Не журіться про життя своє що будете їсти та що будете пити, ні про тіло своє, у що зодягнетесь. Чи ж не більше від їжі життя, а від одягу тіло?... Бож усього того погани шукають; але знає Отець ваш Небесний, що всього того вам потрібно. Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться. Отож, не журіться про завтрашній день, бо завтра за себе само поклопочеться. Кожний день має досить своєї турботи!» (Матвія 6:24–25, 32–34).

Леся Українка відкидає намагання своїх опонентів відшукати першоджерела практичного гуманізму в ученні раннього християнства, — для неї творцями справжніх ідеалів людинолюбства є філософи античності: «...пізніші християнські покоління почали робити енергічніші практичні висновки з етичної абстрактної теорії царства божого аж тоді, коли нові філософи Відродження та Реформації отрясли порох мертвеччини з творів своїх римських попередників і збудили закликий в поганській давнині дух Спартака. Тоді почалась справді систематична і методична проповідь чисто етичних принципів, спільних християнству з загальнолюдським гуманізмом, до того ж часу її не було» [16, с. 439–440].

Безперечним є те, що у своєму світобаченні Леся Українка орієнтована на ідеали гуманізму. Звідси її неприйняття рабської покори як найбільшого зла і прагнення до ідеалу, найвищої людської цінності — свободи. Письменниця сприймає засадничі постулати християнства раціонально, віддаючи належне морально-етичному складнику релігійного вчення, відкидаючи його догматизм і засуджуючи деспотичні методи, за допомогою яких християнство стало однією з панівних релігій світу. «Псіхологія християн і перших, і середньовічних, і новітніх завжди ґрунтувалась на двох супротивних принципах: етичному і теологічному, бо християнство ж не було ніколи тільки філософією, але і релігією, теологічною догмою,

що, як звичайне, переходила в фанатичну ортодоксальність. Отже один принцип, етично-гуманістичний, казав: не убивай, людська кровця не водиця, і кожний має таке саме право на жите, як і ти, і нема нікого без гріха, і ніхто не знає всеї правди; другий же, догматично-фанатичний принцип наказував: убий еретика, бо інакше твоя правда і розум не будуть фактично єдиними в світі, і світ не буде безгрішним, і царство правди не запанує» [16, с. 441].

Із цих слів можемо висувати, що філософсько-світоглядна позиція Лесі Українки близька до кантівської, сформульованої у його категоричному імперативі. За Кантом, завдяки наявності волі людина може робити вчинки, виходячи з принципів. Отже, моральний закон можливий лише в законодавчій формі принципу: «Чини так, щоб максима твоєї волі могла би бути загальним законом». Оскільки людина є суб'єктом можливої безумовно доброї волі, вона постає вищою метою. Моральний закон, що не залежить від сторонніх причин, робить людину по-справжньому вільною.

Письменниця є типовою представницею інтелігенції кінця XIX ст., у світосприйнятті якої домінує раціональне начало, а релігійна традиція піддається критичному аналізу. Підтвердженням цієї думки можуть слугувати слова авторки статті: «Звісно, кожний має право на релігійне почуте, як і на всякі інші сентименти, але хто не здатний до «священного трепету», того ніякі інвективи, екзорцизми та ексгортації не примусять щиро кланятись ні богам, ні кумірам, скоріше підбурять до протесту проти тіраннічного накидання святощів» [16, с. 449–450].

Для Лесі Українки неприйнятним постає шлях досягнення істини завдяки сліпій неререфлексивній вірі, для неї вартим уваги в цій сенсотворчій справі є лише науковий підхід: «На щастя, є ще дорога твердого переконання, основаного на критиці, та гаряча, ненаситна жадоба пізнання дальшої правди. І такі римські філософи були ближчі до наукової, об'єктивної правди, коли казали *etate humanum est*, і а тим самим віддавали під науковий сумнів всяку ортодоксію, всяку претенсію одної людини або партії на виключну монополію правди і розуму» [16, с. 438].

Письменниця послідовно відстоює свою позицію неприйняття догматизму та абсолютизації. На думку Лесі Українки, боротьба гуманістичного та фанатичного принципів «одного, що ратував духом свободи, і другого, що хотів, хоч і силоміць, вводити людей в царство небесне, була завжди трагічною в душі окремої людини...» [16, с. 441–442].

Отже, публіцистика пропонує шлях до залагодження подібного внутрішнього конфлікту: «Хто визволяється з тої трагедії, той виходить з догматичної релігії і вступає в науковий або практичний релятивізм. Чи може релятивіст запевняти себе і других, що вся правда і розум може бути в чомусь, та щей в комусь одному? Коли він справді консеквентний, то не може, інакше мусить зректись свого релятивізму і признати «абсолют» своїм ідеалом або – винайти якусь «золоту середину», щоб погодити два супротивні світогляди» [16, с. 442].

У своїх публіцистичних виступах Леся Українка наполягає на праві «кожного рішати самотійно, власним розумом «пілатове питання» «что есть истина» [16, с. 464]. Сама ж залишається завжди вірною «релігії прогресу» [16, с. 483].

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши різні аспекти відображення релігійної проблематики в публіцистичних текстах Лесі Українки можемо висувати, що письменниця піддає критиці низку засадничих принципів християнства. Неприйнятними для її світовідчуття є ті євангельські заповіді, що постулюють покору й смирення, непротивлення владі, любов до ворогів, всепрощення. Не сприймає Леся Українка й пасивності та покладання на Божу волю – рис, які, на її думку, були характерними для християнських громад. Для неї духовно ближчою є активна громадська позиція, що передбачає боротьбу та відстоювання загальнолюдських прав.

Публіцистика критикує основні християнські заповіді, проголошені в Нагірній проповіді, полемізуючи зі словами Христа про необхідність жити, в першу чергу, духовним життям, прагнути Царства Небесного, покладаючись на Бога, жити одним днем.

В її розумінні релігія і фанатизм – поняття не лише взаємопов'язані, а й такі, які фактично не існують одне без одного. Леся Українка піддає негації нетерпимість, догматизм, прагнення до необмеженої влади – ті визначальні риси, що, на її думку, характеризують християнську церкву і в часи її становлення, і в періоди її ідеологічного панування.

У своєму світобаченні Леся Українка орієнтована на ідеали гуманізму. Звідси її неприйняття рабської покори як найбільшого зла і прагнення до ідеалу, найвищої людської цінності – свободи. Письменниця сприймає засадничі постулати християнства раціонально, віддаючи належне морально-етичному складнику релігійного вчення, відкидаючи його догматизм і засуджуючи деспотичні методи, за допомогою яких християнство стало однією з панівних релігій світу.

Письменниця послідовно відстоює свою позицію неприйняття догматизму та абсолютизації. Для Лесі Українки неприйнятним постає шлях осягнення істини завдяки сліпій нерелексивній вірі, для неї вартим уваги в цій сенсотворчій справі є лише науковий підхід.

Філософсько-світоглядна позиція Лесі Українки близька до кантівської, сформульованої у його категоричному імперативі. Для письменниці, як і для німецького філософа, людина як суб'єкт можливої безумовно доброї волі постає вищою метою. Отже, саме моральний закон, що не залежить від сторонніх причин, робить людину по-справжньому вільною. Таким чином, у світосприйнятті Лесі Українки домінує раціональне начало, а релігійна традиція піддається критичному аналізу.

Список літератури:

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. Київ : Либідь, 1999. 263 с.
2. Антофійчук В. І. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття. Чернівці : Рута, 2000. 335 с.
3. Бетко І. Біблія як джерело ідей у творчості Лесі Українки: Проблемний огляд. *Слово і час*. 1991. № 3. С. 28–36.
4. Гундорова Т. Леся Українка : Християнство – екзистенціалізм – фемінізм. *Слово і час*. 1996. № 8–9. С. 19–28.
5. Забужко О. NOTRE DAME D'UKRAINE: Українка в конфлікті міфологій. Київ, 2007. 638 с.
6. Зеров М. Леся Українка. *Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка (нариси з новітнього українського письменства): Статті*. Дрогобич : «Відродження», 2007. С. 357–398.
7. Ігнатенко М. Леся, ми і європейська культура ХХ ст. *Слово і час*. 1995. № 3. С. 49–54.
8. Качуровський І. Покірні правді і красі (Леся Українка та її творчість). *Променісті силуети: зб. літературознав. розвідок*. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2008. С. 53–89.
9. Колошук Н. Інтелектуальний конфлікт у драматургії Лесі Українки (стаття третя: ідея християнства). *Леся Українка і сучасність: збірник наукових праць*. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. Т. 3. С. 203–219.

10. Кочерга С. Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів : монографія. Луцьк : Твердиня, 2010. 656 с.
11. Левченко Г. Навколорелігійний дискурс в епістолярії та науково-публіцистичних працях Лесі Українки: гностицизм чи атеологія? *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: Філологія. Літературознавство. 2013. Т. 222. Вип. 210. С. 20–25.
12. Моклиця М. В. Естетика Лесі Українки (Контекст європейського модернізму). Луцьк : Волин. нац. ун-т, 2011. 242 с.
13. Мороз М. Леся Українка і християнство. *Дивослово*. 1995. № 2. С. 4–10.
14. Поліщук Я. Страждання. Зрада. Смерть. Філософські аспекти драматичної поеми Лесі Українки «Одержима». *Дивослово*. 2001. № 11. С. 2–6.
15. Скупейко Л. Леся Українка й (анти)християнство. *Біблія і культура: Збірник наук. ст. / за ред. А. Є. Няму*. Чернівці : Рута 2008. Вип. 10. С. 59–64.
16. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів у 14 томах. Т. 7. Луцьк : ВНУ, 2021. 680 с.
17. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів у 14 томах. Т. 13. Луцьк : ВНУ, 2021. 616 с.

Zhvania L. V. CRITICAL COMPREHENSION OF RELIGIOUS ISSUES IN LESYA UKRAINKA'S JOURNALISM

The article analyzes various aspects of the reflection of religious issues in the journalistic texts of Lesya Ukrainka. It is noted that the writer criticizes a number of fundamental principles of Christianity. Unacceptable for her worldview are those Gospel commandments that postulate humility, non-resistance, forgiveness. Lesia Ukrainka also does not accept passivity and reliance on God's will, traits that, in her opinion, were characteristic of Christian communities. Her choice is an active public position that involves fighting and defending universal rights.

It is proved that in the writer's understanding, religion and fanaticism are not only interrelated, but also those that do not actually exist without each other. Lesia Ukrainka denies intolerance, dogmatism, and the desire for unlimited power – those defining features that, in her opinion, characterize the Christian church both during its formation and during its ideological domination.

It is noted that in her worldview Lesya Ukrainka is focused on the ideals of humanism. Hence its rejection of slavish obedience as the greatest evil, and the pursuit of the ideal, the highest human value – freedom. The writer accepts the basic postulates of Christianity rationally, paying tribute to the moral and ethical component of religious teaching, and rejecting its dogmatism, and condemning the despotic methods by which Christianity has become one of the dominant religions in the world. For Lesya Ukrainka, the way of comprehending the truth due to blind non-reflective faith is unacceptable, for her only a scientific approach is worthy of attention.

The assumption is made that the philosophical and ideological position of Lesya Ukrainka is close to the position of Kant, which the philosopher formulated in the form of a categorical imperative. An analysis of her journalistic work allows us to conclude that Lesia Ukrainka's worldview is dominated by a rational principle, and the religious tradition is subject to critical analysis.

Key words: Lesya Ukrainka, religion, Christianity, worldview, journalism.